

VAI TRÒ CỦA TƯ DUY LÝ LUẬN ĐỐI VỚI VIỆC XÂY DỰNG PHONG CÁCH LÀM VIỆC KHOA HỌC CHO SINH VIÊN

Đỗ Ngọc Hanh*

Học viện Chính trị - Bộ Quốc phòng

TÓM TẮT

Trong bài viết, tác giả đã tập trung luận giải vai trò của tư duy lý luận đối với phong cách học tập, làm việc của sinh viên. Phân tích những hạn chế trong phát triển tư duy lý luận của sinh viên hiện nay qua thống kê, số liệu thực tế ở các trường đại học. Đồng thời, tác giả đã đề xuất một số giải pháp nhằm phát triển tư duy lý luận, xây dựng phong cách làm việc khoa học cho sinh viên Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: *Vai trò, tư duy lý luận, phong cách làm việc, sinh viên.*

ĐẶT VẤN ĐỀ

Đảng ta khẳng định: “Phát triển giáo dục và đào tạo là một trong những động lực quan trọng thúc đẩy sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, là điều kiện để phát huy nguồn lực con người - yếu tố cơ bản để phát triển xã hội, tăng trưởng kinh tế nhanh và bền vững” [1]. Nhiệm vụ trọng yếu, nền tảng của chương trình giáo dục đại học, cao đẳng là phải xây dựng một đội ngũ trí thức giỏi về chuyên môn, trên nền tảng tư duy lý luận khoa học, sắc bén có khả năng vận dụng tri thức vào giải quyết những vấn đề thực tiễn một cách hiệu quả nhất. Để nâng cao chất lượng giáo dục đại học, cao đẳng, ngoài việc trang bị cho sinh viên tri thức khoa học, còn cả năng lực kết hợp lý luận với thực tiễn, gắn học với hành, phong cách làm việc khoa học, đồng thời cần phải áp dụng nhiều biện pháp tích cực và đồng bộ, đặc biệt là phát triển tư duy lý luận của sinh viên. Đây là vấn đề rất quan trọng nhằm giúp họ học tập, tiếp thu và tích lũy tri thức có hiệu quả cao, đồng thời giúp họ có khả năng nhận thức, phân tích và giải quyết các vấn đề lý luận và thực tiễn đặt ra.

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã dạy: “Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội trước hết phải có con người xã hội chủ nghĩa” [2]. Con người xã hội chủ nghĩa phải là những con người được phát triển toàn diện, có thể giới quan duy vật khoa học, tư duy lý luận sắc bén. Người chỉ rõ: “Lý luận như cái kim chỉ nam, nó chỉ phương hướng cho chúng ta trong công việc

thực tế. Không có lý luận thì lúng túng như nhắm mắt mà đi” [3]. Việc phát triển tư duy lý luận đối với sinh viên, sẽ giúp họ nâng cao nhận thức, có phương pháp làm việc khoa học, khắc phục được lối tư duy siêu hình, phiến diện, chiết trung, nguy hiểm, hình thành cho họ năng lực xem xét đánh giá vấn đề một cách toàn diện, đúng đắn.

Thực tế cho thấy, khi sinh viên chưa được bồi dưỡng, phát triển tư duy lý luận, chưa được trang bị kiến thức về thế giới quan duy vật và phương pháp tư duy biện chứng thì quá trình học tập, nhận thức khoa học của sinh viên sẽ gặp phải nhiều hạn chế. Họ thường có cách nhìn nhận siêu hình, thường quá đề cao hoặc tuyệt đối hoá lĩnh vực này, xem nhẹ lĩnh vực khác. Một số sinh viên chỉ chú ý tới việc học, không tham gia vào các hoạt động thực tiễn của đoàn thể, nhà trường... Tình trạng này dẫn đến kết quả giáo dục thiếu toàn diện, năng lực nhận thức và hoạt động thực tiễn của sinh viên chỉ mang tính sách vở, giáo điều, nắm được lý thuyết mà không biết vận dụng tri thức khoa học vào thực tiễn cuộc sống. Bên cạnh đó, nhiều sinh viên còn có nhận thức sai lệch về vai trò của các môn học, cộng thêm tư tưởng thực dụng, chỉ thấy cái lợi trước mắt mà không có chiến lược phát triển cho tương lai, chỉ tập trung vào các môn học chuyên ngành, không chú ý tới các môn hỗ trợ và các lĩnh vực khác; không ít sinh viên thờ ơ với các vấn đề chính trị, thậm chí bị kẻ xấu lợi dụng, hoặc mất cảnh giác trước âm mưu, thủ đoạn phá hoại của kẻ thù.

* Tel: 0919 604599, Email: dohanh2402hvct@gmail.com

Do đó, việc phát triển tư duy lý luận luôn có ý nghĩa quan trọng, giúp cho sinh viên nhận thức một cách khoa học, đúng đắn, cụ thể là xem xét sự vật, hiện tượng trong sự tương tác giữa các mặt, đặt chúng trong các mối liên hệ biện chứng, chi phối lẫn nhau trong một thể thống nhất. Thông qua nguyên tắc này, sinh viên biết xuyên suốt vấn đề, phát hiện sự liên hệ giữa chúng chứ không đánh giá sự vật, hiện tượng một cách rời rạc, lẻ tẻ và biệt lập khỏi các mối quan hệ đa dạng vốn có; từ đó, tìm ra được cốt lõi, bản chất và những mối liên hệ cơ bản nhất để tập trung giải quyết một cách có hiệu quả.

KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN

Phát triển tư duy lý luận giúp cho sinh viên khắc phục được tư tưởng bảo thủ, trì trệ và thái độ định kiến với cái mới.

Sinh viên là lực lượng nòng cốt trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa. Thông qua hoạt động học tập, công tác của sinh viên, làm mà đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng được quán triệt và thực hiện ở các trường đại học, cao đẳng; động viên mọi người học tự giác phấn đấu cho mục tiêu lý tưởng của Đảng, góp phần nâng cao chất lượng đào tạo của các nhà trường. Vấn đề càng trở nên quan trọng hơn trong bối cảnh nước ta đang mở cửa hợp tác, mở rộng quan hệ giao lưu quốc tế; sự bùng nổ của khoa học công nghệ, của thông tin, những yêu cầu mới trong cuộc đấu tranh về tư tưởng, lý luận... đã và đang đặt ra những yêu cầu rất cao đối với hoạt động học tập, rèn luyện của sinh viên hiện nay. Thiếu sự phát triển của tư duy lý luận, sinh viên dễ mắc phải sai lầm khi nhận thức các vấn đề, thường rơi vào duy tâm, siêu hình, không thấy rằng động lực nội tại của sự phát triển chính là sự giải quyết mâu thuẫn bên trong của sự vật và hiện tượng. Thực tế, nhiều sinh viên còn tin vào số phận, bói toán, mê tín dị đoan; thiếu năng lực làm chủ nhận thức và hành động nên khi gặp những khó khăn trong cuộc sống, trong học tập, nghiên cứu khoa học, họ thường rơi vào tình trạng bi quan, chán nản và đổ lỗi cho hoàn cảnh hoặc thụ động chấp nhận hoàn cảnh. Điều này thể hiện qua suy nghĩ và hành

động của một số sinh viên, như lười học tập, không kiên trì tích lũy kiến thức, học chỉ mang tính đối phó. Họ không làm chủ được kiến thức nên hoang mang, lo sợ, thậm chí có người đi lễ bái, cầu mong sự che chở của thế lực siêu nhiên để vượt qua những khó khăn đang phải đối mặt. Nhiều sinh viên chưa phát huy hết năng lực của bản thân, có thái độ dựa dẫm, ỷ lại, suy nghĩ và hành động không thống nhất.

Phát triển tư duy lý luận giúp sinh viên tránh những sự sai lầm, mò mẫm, phỏng đoán thiếu cơ sở khoa học và nguy cơ rơi vào ảo tưởng

Khi chưa được trang bị thế giới quan duy vật, phương pháp tư duy biện chứng, chưa phát triển tư duy lý luận, sinh viên thường nhìn nhận và đánh giá sự vật một cách chung chung, hoặc tuyệt đối hoá những mặt nào đó mà không gắn với những điều kiện, hoàn cảnh xã hội cụ thể; họ dễ rơi vào tình trạng thụ động, thiếu sáng tạo trong học tập và hoạt động thực tiễn, dẫn đến cách làm việc “mò mẫm”, thiếu sức sáng tạo.

Sinh viên thường mắc phải sai lầm là quá đề cao, lý tưởng hoá những kết quả học tập đã đạt được, dẫn tới chủ quan, kiêu ngạo, thiếu khiêm tốn, không có thái độ học hỏi và cầu thị. Điều này ảnh hưởng xấu đến nhận thức và phong cách làm việc thực tiễn. Nhiều sinh viên còn chậm đổi mới phương pháp, giữ thói quen và phương pháp học tập ở bậc phổ thông - không phù hợp với học tập và nghiên cứu ở bậc đại học. Đây cũng là lý do khiến số sinh viên phải thi lại, thậm chí phải học lại môn học khá cao. Tư duy lý luận đòi hỏi trong quá trình nhận thức và nghiên cứu, chủ thể phải đi tìm nguồn gốc, nguyên nhân của quá trình vận động và phát triển của sự vật trong những hoàn cảnh, điều kiện cụ thể; phân tích và nắm bắt được những đặc tính vốn có, cũng như sự thay đổi của từng thuộc tính trong những tình huống nhất định để nhận thức xu hướng vận động, biến đổi, phát triển của sự vật một cách chính xác. Quá trình đó còn giúp cho sinh viên thấy được tính lịch sử của tri thức khoa học, để từ đó xác định thái độ học tập, nghiên cứu một cách khoa học, đúng đắn và nghiêm

túc, tránh tuyệt đối hoá tri thức khoa học đã có trong mọi hoàn cảnh, luôn bổ sung những tri thức mới phù hợp với sự vận động của thực tiễn cuộc sống.

Sinh viên được bồi dưỡng, phát triển tư duy lý luận sẽ nhìn nhận sự vật, hiện tượng một cách khách quan và khoa học, khắc phục sai lầm chủ quan.

Trước yêu cầu xây dựng “con người xã hội chủ nghĩa” để đáp ứng cuộc đấu tranh trên mặt trận chính trị - tư tưởng hiện nay, đòi hỏi sinh viên cần phải có một chất lượng mới toàn diện. Chất lượng mới toàn diện đó là kết quả tổng hợp của sự phát triển nhiều yếu tố, trong đó sự phát triển tư duy lý luận giữ vai trò nền tảng, chi phối tới sự phát triển, hoàn thiện nhân cách toàn diện của người sinh viên. Thiếu tư duy biện chứng duy vật, tư duy lý luận khoa học, việc nhận thức trong học tập và nghiên cứu của sinh viên sẽ gặp nhiều hạn chế. Quá trình học tập và nghiên cứu, có những sinh viên mắc bệnh chủ quan, duy ý chí, tuyệt đối hoá nhận thức của bản thân, xa rời thực tiễn, lấy lòng nhiệt tình thay cho sự yếu kém về tri thức khoa học, học tập còn mang nặng tính kinh viện, sách vở, học thuộc lòng câu chữ, chưa chú trọng chất lượng.

Tư duy lý luận sắc bén đòi hỏi sinh viên khi phản ánh, nhận thức đối tượng phải bảo đảm nguyên tắc khách quan, nắm được quy luật vận động, biến đổi, phát triển của nó; phải tôn trọng và dựa vào quy luật khách quan để rút ra những kết luận khoa học đúng đắn, nâng cao chất lượng học tập và nghiên cứu khoa học của mình. Khi nắm vững nguyên tắc này, sinh viên có thể đạt được sự nhận thức khoa học, nghiên cứu và giải quyết vấn đề phải xuất phát từ bản thân sự vật, quan sát tỉ mỉ chính xác để nắm bắt các thuộc tính của sự vật và đi sâu phân tích, khảo sát, khái quát hoá rút ra những kết luận khoa học; đồng thời bổ sung và kiểm nghiệm kết quả của quá trình nhận thức qua thực tiễn, qua đó nâng cao chất lượng, phương pháp, tác phong làm việc của bản thân.

Phát triển tư duy lý luận giúp cho sinh viên có điều kiện học tập và nghiên cứu các môn khoa học khác một cách hiệu quả hơn.

Thiếu tư duy lý luận, việc học tập và nghiên cứu khoa học của sinh viên không đạt được hiệu quả cao, dễ rơi vào tình trạng mò mẫm, thiếu định hướng khoa học; tư duy thiếu căn, vụn vặt, khả năng khái quát, trừu tượng khoa học thấp kém. Tri thức triết học nói chung, tư duy lý luận nói riêng có vai trò quan trọng đối với việc học tập các môn khoa học khác. Mỗi nguyên lý, quy luật, phạm trù của nó là kết quả của quá trình nhận thức khoa học, được khái quát hoá, trừu tượng hoá từ các thành tựu của khoa học tự nhiên và khoa học xã hội. Vì vậy, việc bồi dưỡng, phát triển tư duy lý luận giúp sinh viên nắm được cách thức phân tích, khái quát hoá, trừu tượng hoá đối tượng; biết khai thác, nắm bắt linh hồn của vấn đề, đi sâu vào bản chất của đối tượng nghiên cứu; biết sử dụng và kết hợp linh hoạt các phương pháp nghiên cứu khoa học, đặt đối tượng nghiên cứu trong các mối liên hệ phong phú và trong trạng thái vận động, biến đổi không ngừng; đồng thời, khắc phục lối tư duy sai lầm, dàn trải, thiếu trọng tâm, hoặc chỉ dừng lại ở trình độ liệt kê, mô tả.

Việc bồi dưỡng, phát triển tư duy lý luận cho sinh viên còn giúp họ có khả năng gắn kết lý luận với thực tiễn, gắn học với hành. Nghiên cứu thực tế ở các trường đại học, cao đẳng hiện nay, chúng tôi nhận thấy, sinh viên nói chung, nhất là sinh viên năm thứ nhất còn nhiều hạn chế và lúng túng trong nhận thức khoa học và hoạt động thực tiễn, chưa biết khái quát và vận dụng sáng tạo tri thức khoa học vào giải quyết những vấn đề thực tiễn. Không ít sinh viên còn chưa thấy vai trò, mối liên hệ giữa các môn học; hiểu không đúng về giá trị của các môn học trang bị tư duy biện chứng duy vật, coi triết học là môn phụ và không liên quan tới chuyên môn sau này. Để cải thiện và nâng cao năng lực nhận thức và hoạt động thực tiễn cho sinh viên, không có cách nào khác là phải bồi dưỡng cho họ thế giới quan duy vật, phát triển tư duy lý luận và phương pháp tư duy biện chứng. Nó mang lại cho sinh viên phương pháp nhận thức khoa

học, cho phép tiếp cận và nắm bắt các tri thức một cách tinh tế, sâu sắc và linh hoạt hơn. Qua đó, sinh viên còn được rèn luyện năng lực vận dụng sáng tạo những tri thức khoa học để luận giải những vấn đề thực tiễn một cách có hiệu quả, kích thích khả năng gắn lý luận với thực tiễn, hiểu sâu sắc hơn các vấn đề đã được học tập, khắc phục tình trạng học máy móc, chỉ thuộc lòng câu chữ.

KẾT LUẬN

Trong tác phẩm “Biện chứng của tự nhiên”, Ph.Ăngghen khẳng định: “Một dân tộc muốn đứng vững trên đỉnh cao của khoa học thì không thể không có tư duy lý luận” [4]. Để đáp ứng với yêu cầu của sự nghiệp giáo dục, đào tạo nguồn nhân lực của Đảng, Nhà nước ta hiện nay, sinh viên cần phải rèn luyện, phát triển tư duy lý luận, tư duy biện chứng duy vật cho riêng mình. Từ đó, sinh viên không chỉ hình thành cho mình bản lĩnh khoa học, nguyên tắc, phương pháp nhận thức khoa học, mà còn có khả năng vận dụng tri thức chuyên môn vào cuộc sống, biết tu dưỡng và rèn

luyện bản thân để phát triển toàn diện. Đồng thời, biết chống lại quan điểm duy tâm, siêu hình, mê tín dị đoan; có lăng kính khoa học đúng đắn để nhận thức và giải quyết các vấn đề mà thực tiễn cuộc sống đặt ra, có niềm tin vào sự tất thắng của chủ nghĩa xã hội, tin vào đường lối chính trị của Đảng, tin vào quần chúng nhân dân, có “sức đề kháng” tốt trước sự tấn công quyết liệt của kẻ thù trên mặt trận tư tưởng lý luận hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, H.2011, tr.41.
- [2]. Hồ Chí Minh (1961), “Xây dựng những con người của chủ nghĩa xã hội”, *Toàn tập*, tập 10, Nxb. CTQG, H.1995, tr.310.
- [3]. Hồ Chí Minh (1947), “Sửa đổi lối làm việc”, *Toàn tập*, tập 5, Nxb.CTQG, H.1995, tr.223.
- [4]. Ph.Ăngghen (1886), “Biện chứng của tự nhiên”, C.Mác & Ph.Ăngghen, *Toàn tập*, tập 20, Nxb. CTQG, H.1994, tr.489.

ABSTRACT

THE ROLE OF THEORETICAL THINKING FOR THE CONSTRUCTION STYLE OF SCIENTIFIC WORK FOR STUDENTS

Do Ngoc Hanh*

Military Politics Academy - Ministry of Defense

In the article, the author focused interpretation of the role of theoretical thinking styles theory to learning, student work. Analysis of the limitations in theoretical development thinking of the students present the statistics, the actual figures at the university. At the same time, the author proposes some solutions to theoretical development thinking, work style building science for students in Vietnam today.

Key words: *Role, theoretical thinking, work style and students*

Ngày nhận bài: 15/6/2012, ngày phản biện: 20/7/2012, ngày duyệt đăng: 27/7/2012

* Tel: 0919 604599, Email: dohanh2402hvct@gmail.com